

Ltn

✓ 326

1999

ԻԶԵՆ ԿՈՍՏՆԵՆՆԵՐ

ԺԵՆԵՐԱԼ ՆԱԳԱՐԱՐՁՈՒԹԵՐՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵՐՆ
ՄԱՍԻՆ

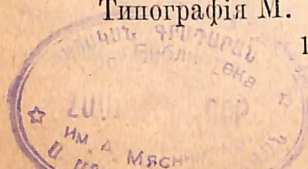
(Արտատպած «Արձագանք» լրագրից 1892 թ.
№№ 136, 137, 139 և 145):

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Մ. Շարաձէ, Նիկի. փ. ա. 21

Типография М. Шарадзе, Никол. 21

1893

Дозв. цензурою, Тифлисъ, 25-го Февраля 1893 г.

326-60

38. 389

Ծ Ո Ւ Խ

Ա.

Եկեղեցին, իբրև հասարակական հաստատութիւն, բացի իւր մէջ բովանդակող Աստուածային զօրութիւնից, կարօտ է և՛ այնպիսի կազմակերպութեան, որ նպաստէր նրան, որքան հնար է, հասնելու իւր նպատակին: Մեր սուրբ եկեղեցին այն եկեղեցիներիցն է, որոնք պահպանել են քրիստոնէութեան հիմնական սկզբունքներից գլխաւորը — ընդհանրականութիւն, որի շնորհիւ նորա մէջ ներգաշնակ միանում են հեղինակութիւնն ու ազատութիւնը: Մեր եկեղեցին իւր այս կազմակերպութեամբ է յաջողել հայ ազգին իւր քաղաքացիական ծառայութիւնը մատուցանելու և տալու նորան մտաւոր ազատութեան այն բնազդումները, որոնց ներկայացուցիչներ եղած են եկեղեցու ամենաբնօրինակները:

Ինքն ըստ ինքեան Հասկանալի է, որ եկեղեցին իբրև Հասարակութիւն կարող է կանոնաւորապէս գործել, երբ նորա նպատակաւարմար կազմակերպութիւնն սկսվում է գիւղական եկեղեցու զաւթից և տարածվում է մինչև կաթողիկոսական գահը:

Ծխերն են այն սաղմերը, որոնցից կազմակերպվում է եկեղեցին, իբրև Հաւատացելոց ժողով: Բնականաբար այդ ծխերի վիճակից կախուած է եկեղեցու կազմակերպութեան կենդանարար գորութիւնն ու բարեկարգութիւնը: Այն եկեղեցում, որ պահպանել է առաքելական աւանդութիւններ, և ուրեմն ժողովրդական է, ծուխը մի կենդանի և ամբողջ կազմուածք է, որ բաղկանում է եկեղեցականներից ու Հաւատացեալներից: Այս կազմուածքի ինքնագործունէութիւնից և նորա կանոնաւոր կազմակերպութիւնից է կախուած և՛ ժողովրդի հոգեւոր կեանքը: Այնտեղ, ուր եկեղեցին ամբողջապէս բաղկացած է միայն կրօնաւորներից, ուր ծխերը զուրկ են որ և է ինքնուրոյնութիւնից և բաղկանում են բնաւ միմեանց հետ կապ չունեցող անհատներից, այնտեղ նկատվում է կրօնական կեանքի կատարեալ անկումն: Որպէսզի ծխական Հասարակութիւնը մի կազմուածք լինի, գորա

Համար Հարկաւոր է նախ որ եկեղեցական դասը միայնակ տէր չլինի եկեղեցուն և երկրորդ որ հովուի ընտրութեան կարգը ճշդութեամբ Համաձայն լինի այն գործադրութեան, որ ցոյց է տուած Գործք Առաքելոցի վեցերորդ գլխում:

Այս ընտրողական սկզբունքը, որ այնպէս էական նշանակութիւն ունի, ինչպէս յայտնի է, լսվում է և՛ ձեռնադրութեան ժամանակ, երբ որեւէ եկեղեցական պաշտօնէի կարգ է տրվում. թէև այս սկզբունքը մեր եկեղեցում պահպանուել է ցայսօր և քահանաները ձեռնադրվում են ժողովրդի ընտրութեամբ և խնդրով, բայց ընտրողական սկզբունքի այսպիսի գործադրութիւնը, այն արգիւնաւոր հետեանքները չէ ունենում, որոնք յատուկ պիտի լինէին այդ սկզբունքին: Ընտրողական իրաւունքը կարող է արգիւնաւոր հետեանք ունենալ, եթէ նորա հետ կապուած կրլինի և որոշ տուրքերի պարտականութիւնը: Ծխի գիտակցական յարաբերութիւնը դէպի առաքելական շնորհաց արժանի եկեղեցական սպասաւորի ընտրութիւնը՝ միայն այն ժամանակ կարող է հնարաւոր լինել, երբ այդ իրաւունքն անխզելի կապով կապուած կրլինի պարտականութեան հետ, որով ընտ-

ըողները նիւթապէս ապահովում են ընտրեալին: Այն ժամանակ ոչ ոք չի ստորագրել անծանօթ անձանց քահանայ ձեռնադրելու խնդիրը, և այսպէս կը հաստատուի քահանայի և ծխի մէջ այն անխցելի կապը, որին յաղթահարել չեն կարող և՛ «գրունք դժոխոց»:

Հասկանալի է որ ծխականների քահանայացու ընտրելը պիտի համաձայն լինի այն կանոններին, որոնցով սահմանվում է ընտրեալի յարմարութիւնը, իսկ այդ որոշում է ձեռնադրողը՝ առաքելոյ յաջորդ եպիսկոպոսը:

Նոյնպէս հակառակ է եկեղեցու ոգուն, երբ քահանային մի ծխից տեղափոխում են միւս ծուխ, առանց ծխականներին հարցնելու, մանաւանդ երբ այդ կատարվում է իբրեւ պատիժ, զրկելով քահանային հարուստ ծխից, տալիս են նրան աղքատ ծուխ, կարծես այս աղքատ ծուխը յանցաւոր է, որ գտնուել է մի անարժան քահանայ:

Պարզ է որ ծխի գործունէութիւնը չէ կարող և չպիտի սահմանափակուի լոկ եկեղեցականաց նիւթական ապահովութեամբ և եկեղեցու բարեգարդութեամբ: Քրիստոսի վարդապետութեան համաձայն ծխի անմիջական պարտականութիւնն է հոգացողութիւն ունենալ և երեսխոնների, անկարների ու աղքատ-

ների վրայ: Եթէ կարելի է հաստատել որ մեր ծխերը նպաստել են մասամբ ժողովրդի կրօնական բարոյական դաստիարակութեանը՝ ծխական դպրոցներ հիմնելով, պէտք է և՛ այն խոստովանենք, որ մի քանի մասնաւոր բացառութեամբ, ծխական կանոնաւոր բարեգործութեան և կարօտելոց օգնելու գործում տակաւին շատ և շատ բան կայ անելու:

Բ.

Խօսելով եկեղեցական ծխերի կազմակերպութեան մասին, որոնց անդամները որոշ իրաւունքներ և պարտաւորութիւններ ունին, մենք ի հարկէ աչքի առաջ ունինք քաղաքները: Ինչ որ վերաբերում է գիւղերին, այնտեղ նոյն իսկ աշխարհագրական պայմանների շնորհիւ ծուխը կազմում է մի ուրիշ համայնք, որի անդամները հատուցանում են ճիշդ որոշուած տուրքեր թէ իրանց եկեղեցու միաբանութեան և թէ Ս. Եջմիածնի կամ տեղական վանքի օգտին: Յայտնի է որ շատ տեղ գիւ-

ղերում բացի եկեղեցու միաբանութեան Համար եղած ծախսերից առանձին ժողովարարութիւն է լինում և յօգուտ վանքերի, որոնք «լուսագին» և «գաւազանապտուղ» են կոչվում: Այսպէս ուրեմն կանոնաւոր կամաւոր տուրք Հատուցանելու իրաւունքը, որ այնքան մեծ և խորհրդաւոր հետեւանքներ ունի, կատարելապէս պատկանում է գիւղական Համայնքին: Պէտք է նկատենք որ գիւղերում եկեղեցական տուրքերը Հատուցանվում են միևնոյն հիմանց վրայ և նոյն ձևով, ինչպէս պետական և հասարակական հարկերը:

Միանգամայն այլ կերպարանք ունի գործը մեր քաղաքներում: Քաղաքի ծխականի էական զանազանութիւնը գիւղական ծխականից այն է, որ առաջինը չգիտէ բոլորովին թէ ումից է կազմուած իւր ծուխը և ոչ մի պարտաւորեցուցիչ տուրք չէ Հատուցանում յօգուտ այդ ծուխի: Ամեն ինչ թողնուած է ծխականի բարի կամքին:

Հազիւ թէ բնական, արդարացի կարելի լինի Համարել իրերի այսպիսի դրութիւնը, երբ ազգի աւելի չքաւոր մասը՝ գիւղացիք, պարտաւորեցուցիչ տուրքեր է Հատուցանում եկեղեցու պահպանութեան Համար, իսկ աւելի ունեւոր մասն ազատուած է ամեն այդ տե-

սակ տուրքերից: Իրաւաբանօրէն կազմակերպուած ծուխը պէտք է վերջ դնէ այս անարդարացի գանազանութեանը: Ինքն ըստ ինքեան Հասկանալի է, որ յօգուտ քաղաքացոյց կարելի է մի բացառութիւն անել, որ գիւղերում չէ թոյլատրվում, այն է ծխական չը Համարել այն անձինքներին, որոնք կամաւորապէս ցանկութիւն չեն յայտնել եկեղեցական Համայնքի անդամ լինել, որոնք հրաժարվում են որոշ տուրքեր Հատուցանել յօգուտ եկեղեցական գործի, քանի որ այդ տուրքերի վճարման պարտաւորութեան հետ պէտք է անմիջապէս կապուած լինի ձայն ունենալու իրաւունքը ծխի գործերում: Առանց պարտաւորութիւնների չկան իրաւունքներ—ահա ինչ պէտք է լինի եկեղեցական Համայնքի նշանաբանը, ինչպէս և ամեն մի Համայնքի: Բուն քրիստոնէական ոգին ոչ մի ստիպումն չէ թոյլ տալիս կրօնի գործերում և այս պատճառով ոչ ոքի չէ կարելի ուժի գործութեամբ հարկադրել մնալ ծխի մէջ, և եթէ նորանից դուրս ելնեն նոքա, որոնք հայ լուսաւորչական են միմիայն անցաթղթով, այս բանը կարող է միմիայն և եթէ նպաստել եկեղեցական Համայնքի մաքրուելուն այնպիսի տարրերից, որոնք մերժում են եկեղեցին, թէ

և ձգտում են գտնել ամենակարճ ճանապարհը դէպի եկեղեցական սնդուկը:

Ծխի կազմութիւնը պէտք է երկու գաղափար զանազանէ, որոնք պարունակվում են այս խօսքի մէջ՝ ծուխն իբրև համայնք և ծուխն իբրև հօտ: Հօտը կազմում են բոլոր ծխականները, առանց բացառութեան՝ կանայք, երեխաները, աղքատները, որոնց եկեղեցին է խնամում և մինչև անգամ քաղաքացիական իրաւունքներից զրկուածները (անանկներ, յանցաւորներ), իսկ եկեղեցական համայնքը, որպէս իրաւաբանական անձն, որ վարում է ծխի տնտեսական-բարեգործական խնդիրները, կարող է բաղկացած լինել միմիայն այնպիսի անձինքներից, որոնք ընդհանուր օրէնքներով իրաւունք ունին հասարակական գործերին մասնակցել: այս մասնակցութիւնը ծխի նկատմամբ պէտք է պայմանաւորուի՝ նոյն իսկ ծխականների ժողովից սահմանուած՝ եկեղեցական տուրքի հատուցմամբ: Ահա այս տուրք հատուցանողների թերթը ծխի գործող անդամների այն ցուցակն է, որոնց քահանայի հետ միասին պէտք է ձայնի իրաւունք պատկանէ ծխի բոլոր գործերում:

Փամանակակից հասարակութեան կեանքի ներկայ պայմաններում ծխերի գործունէու-

թեան գլխաւոր առարկաները, մեր կարծիքով, պէտք է լինին՝

ա) Ծխական եկեղեցու բարեգործութիւնը և պայծառութեան խնամքը:

բ) Միաբանութեան նիւթական ապահովութիւնն այնպիսի չափով, որ դէպի քահանայութիւն կարելի լինէր գրաւել ոչ միայն այնպիսի անձանց, որոնք իրանց բարոյական յատկութիւններով համապատասխան են հովուի վեհ կոչման, այլ և կրթութեամբ հասարակութեան բարձրագոյն խաւերի մակերևոյթի վրայ կանգնած լինէին:

գ) Սկզբնական կրթութեան ուսումնաբանների հիմները:

դ) Սղքատներին խնամելու գործը, որ քրիստոնէական դաւանութեան հիմնական հաւատալիքն է կազմում:

Գ.

Որքան էլ յաջորդաբար իրականանայ այն սկզբունքը, թէ ծուխը տուրքի յօժարակամ պարտաւորութիւն յանձն առնող մի համայնք է, թէ ծխի գործերում միայն եկեղեցական

տուրք վճարողներն իրաւունք ունին ներգործական մասնակցութիւն ունենալու, որքան էլ սահմանափակենք ծխի գործունէութեան շրջանը, ասում ենք մենք, այնու ամենայնիւ նա չէ կարող իւր գործերն ինքը վարել և պէտք է մի առանձին մարմին ունենայ դուրա համար, օրինակ՝ ծխական հոգաբարձութիւն, որ ընտրվում է ծխականներից: Ահա այդ հոգաբարձութիւնը պէտք է վարէ՝ հոգեւոր իշխանութեան և ծխականների արթուն հսկողութեան ներքոյ, ծխի բոլոր գործերը, այն է՝ եկեղեցու բարեգարդութիւնը, եկեղեցու միաբանութեան բարօրութիւնը, այլև ծխի դպրոցական և բարեգործական գործունէութիւնը:

Ակներև է հարկաւ որ ամբողջ ծուխը չէ կարող ինքնին այդ գործերը վարել, ուստի և ծխականներից ընտրելով կազմակերպում է հոգաբարձական խորհուրդ, որ իւր գործունէութեան մասին հաշիւ է տալիս ծխականներին:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է որ ծխական հոգաբարձութեան այս կամ այն կազմակերպութիւնը՝ հոգեւոր իշխանութեան կողմից նպատակադրմար ճանաչուելուց յետոյ,

իրաւաբանօրէն պիտի որոշուի ու հաստատուի քաղաքական օրէնքով:

Արդէն 1874 թ. յուլիսի 12-ին Բարձրագոյն հաստատութեան արժանացաւ նախարարների յանձնաժողովի որոշած «Աստրախան քաղաքի աղքատ հայերի եկեղեցական հոգաբարձութեան վերաբերեալ կանոնադրութիւնը»:

Այդ հոգաբարձութիւնը բաղկացած է եօթն անդամներից, որոնցից չորսին ընտրում է երեք տարով Աստրախան քաղաքի հայոց եկեղեցեաց ծխականների ընդհանուր ժողովը, երկուսը մայր եկեղեցու և ս. Պօղոս-Պետրոսի երէցփոխաններն են և մէկը՝ թեմակալ առաջնորդի նշանակած քահանան. հոգաբարձութեան անդամ ընտրուածներին հաստատում է առաջնորդը:

Յիշեալ կանոնադրութեան 6-րդ յօդուածի համաձայն հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է աշխատել՝ 1) միջոցներ գտնել Աստրախանի եկեղեցիներին կից ուսումնարաններ, անկեանոցներ և այլ աստուածահաճոյ հիմնարկութիւններ հաստատելու համար, որոնց պահպանութիւնն էլ յանձնվում է այդ հոգաբարձութեանը, և 2) առհասարակ ըստ կարելոյն

օգնութիւն հասցնել աղքատներին կարևոր դէպքերում:

Սորանից երևում է որ Աստրախանի հոգաբարձութիւնը ծխական գործունէութեան ենթակայ խնդիրների մի մասն է միայն հոգում, այն է՝ դպրոցականն ու բարեգործականը. իսկ միւս մասը, որ ոչ նուազ կարևոր է, եկեղեցու բարեգործութեան և միաբանութեան բարեկեցութեան խնդիրները — հոգաբարձութեան գործունէութեան շրջանից դուրս են մնում: Աչքի առաջ ունենալով Աստրախանի հոգաբարձութեան գործունէութեան այս յատուկ շրջանը, մասնաւորապէս նա բաւականին գումար ունի մասնաւորապէս աղքատներին օգնելու համար, 1874 թ. յուլիսի 12-ի կանոնները հոգաբարձութեան նիւթական միջոցների աղբիւր են սահմանում յօժարակամ նուէրներն ու առանձին գանձանակները:

Այս կանոնադրութեան հաստատութիւնից մի տարի յետոյ, 1875 թ. հոկտեմբերի 30-ին Բարձրագոյն հաստատութեամբ հրատարակուեցաւ իբրեւ ընդհանուր օրէնք նախարարների լանձնաժողովի որոշումը՝ Ռուսաստանի հայ-լուսաւորչական եկեղեցիներին

կից հոգաբարձութիւններ հաստատելու մասին աղքատ հայերի համար:

Այս օրէնքը ներմուծուած է օրինագրքի մէջ որպէս XI հ., I մ., 1050 յօդ. յաւելուած, 1886 թ. շարունակութեան մէջ:

Այս օրէնքով որոշվում է թույլ տալ՝ ներքին գործոց նախարարի ղեկուցման համաձայն՝ ի պահանջել հարկին աղքատաց հոգաբարձութիւններ հաստատել Ռուսաստանի հայ-լուսաւորչական եկեղեցիներին կից, միայն այն պայմանով, որ Աստրախանի հոգաբարձութեան 1874 թ. յուլիսի 12-ի հաստատութեան օրինակով, այդպիսի հոգաբարձութեանց առանձին կանոնադրութիւնների հաստատութիւնը կախուած լինի — Կովկասումն ու Անդրկովկասում՝ Կովկասի փոխարքայի գլխաւոր վարչութիւնից, իսկ այլ տեղերում՝ ներքին գործոց նախարարից:

Եթէ մեր խօսքերն արձագանք պիտի գտնեն հայ հասարակութեան մէջ և մեր ծրիւրը կը կամենան կազմակերպութիւն ունենալ, մենք խորհուրդ կը տայինք կանոններ ծրագրելիս աչքի առաջ ունենալ թէ Աստրախանի հոգաբարձութեան վերաբերեալ օրէնքը և թէ 1864 թ. օգոստոսի 2-ին Բարձրագոյն հաստատուած՝ Ռուսաց եկեղեցիների հո-

գաբարձութեանց «պօլօթենիէն»: Այս կանոնադրութիւնն աւելի լայն ծաւալ ունի քան Աստրախանինը և թէ ծխի կազմակերպութեան խնդիրն է որոշում և թէ դրամական աղբիւրների վերաբերութեամբ աւելի լիակատար է քան առաջինը:

Այս «պօլօթենիէի» հիման վրայ հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է.

1) Հոգալ ծխական եկեղեցու պահպանութեան և կարիքները լրացնելու մասին և միջոցներ գտնել եկեղեցական շինութիւնները վերանորոգելու և հների տեղ նորերը կառուցանելու.

2) Աշխատել որ ծխական հոգևորականութիւնն ստանայ իւր ապրուստի համար սահմանուած բոլոր միջոցները, իսկ եթէ պակասին՝ հնար գտնել շատացնելու այդ միջոցները.

3) Եկեղեցու միաբանութեան համար տրւեն շինելու մասին հոգալ.

4) Միջոցներ գտնել ծխական դպրոցներ, հիւանդանոցներ, անկեղանոցներ, ապաստանարաններ և այլ բարեգործական հաստատութիւններ հիմնելու, որոնց կազմակերպութիւնն ու կառավարելը նոյնպէս հոգաբարձութեան պարտքն է.

5) Առհասարակ օգնութիւն հասցնել ծխի աղքատներին կարևոր դէպքերում, թաղել չքաւոր ննջեցեալներին և հանգստարանները կանոնաւոր կերպով պահպանել (§ 5):

Այս կանոնադրութեամբ (§ 6) եթէ յօժարակամ նուէրները չբաւեն հոգաբարձութեան բոլոր պիտոյքը հոգալու, հոգաբարձութիւնը՝ պատուաւոր ծխականների հետ խորհրդակցելով կարող է ծրագիր կազմել որոշ տուրք նշանակելու համար, որ կամ միանուագ է լինում կամ մշտական: Սյգծրագիրն առաջարկվում է ծխականների ընդհանուր ժողովի քննութեանը և ընդունուելուց ու այդ մասին վճիռ կալանալուց յետոյ՝ պարտագիր է դառնում բոլոր համաձայնութիւն տուողների համար:

Ծխականների ընդհանուր ժողովին մասնակցում են (§ 9) ծխի բոլոր տանտէրերը և օրէնքով հասարակական ժողովներին մասնակցելու իրաւունք ունեցողները, նմանապէս այն ծխականները, որոնց օգտակար կը համարէ հոգաբարձութիւնը հրաւիրել մասնակցելու այդ ժողովներին:

Մենք աւելորդ ենք համարում նորից կրկնել մեր վերոյիշեալ խօսքերը ծխի կազմակերպութեան նշանակութեան և կարևորու-

Թեան մասին: Հազիւ թէ մեր ընթերցողներին մէջ գտնուի մէկը, որ ընդունակ լինի հերքելու այդպիսի կազմակերպութեան կարեւորութիւնը ամեն մի գործում և ամբողջ հաստատութեան ամբողջութեան ու կենսականութեան կախումը նորա բաղադրիչ անհատների կենսունակութիւնից: Եկեղեցու վեհութիւնը, որ նպատակ ունի Աստուծոյ թագաւորութիւնը հաստատել երկրիս վրայ և կրօնն ազգերի խիղճը դարձնել, հիմնուած է ծիսերի վրայ, որոնցով պիտի իրականանայ մեր Փրկչի աւանդը:

Դ.

Աչքի առաջ ունենալով, որ մեր ընթերցողներից շատերը ցանկութիւն են յայտնել ի մօտոյ ծանօթանալ ծխական Հոգաբարձութեանց մասին եղած այն օրէնքների հետ, որոնց վրայ մատնանիշ էինք արել «Ծուխ» վերնագրով յօդուածների շարքում, առաջ ենք բերում ամբողջապէս թէ այդ օրէնքները բովանդակող «պօլօթենիէն» և թէ այն Բարձրագոյն Հաստատուած նախարարների ժողովի

որոշումը, որի զօրութեամբ թոյլատրվում է այդպիսի Հոգաբարձութիւններ կազմակերպել Հայոց եկեղեցիների համար:

Այն ծխականներին, որոնք կը կամենան այդպիսի Հոգաբարձութիւններ կազմել, կը մնայ արտագրել յիշեալ պօլօթենիէն և որոշուած կարգով ներկայացնել ի հաստատութիւն պատշաճաւոր իշխանութեան:

Իսկականի վրայ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ յատուկ ձեռքով գրուած է.

«Եղիցի ըստ այսմ»:

Ի Բօպշա:

յ2 Օգոստոսի 1864 ամի:

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՂԱՆՓԱԹ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ԺՈՒԿԱՆ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆՑ ՄԵՍԻՆ.

(Կառավարիչ Սենատի օրէնսդրութեանց և կարգադրութեանց հաւաքածոյ 5 հոկտեմբերի 1864 ամի, № 78):

1) Ծխական եկեղեցու և եկեղեցական դասի բարեկարգութեան և բարեկեցութեան

Համար Հոգ տանելու, որպէս և ծխի շրջանում սկզբնական կրթութիւնը կանոնաւորելու և բարի գործեր անելու համար հաստատվում են Ծխական Հոգաբարձութիւններ՝ բարեպաշտութեամբ և հաւատարմութեամբ դէպի ուղղափառ եկեղեցին յայտնի անձերից:

2) Հոգաբարձուները կազմուած են՝ եկեղեցու տեղական պաշտօնեաներից, որոնք նրա անհրաժեշտ անդամներն են, և ծխի ներկայացուցիչներից, որոնք ընտրվում են ծխականների ընդհանուր ժողովով (յօդ. 9) որոշ տարիների համար: Իւրաքանչիւր Հոգաբարձութեան աշխարհական անդամների թիւը և նրանց ծառայութեան տևողութիւնը սահմանվում է ամեն մի ծխի հանգամանքներին նայելով, գիտութեամբ Թեմական Սուաջնորդի: Երեցփոխանը Հոգաբարձութեան անհրաժեշտ անդամն է: Գիւղական ծխերում հիմնուած Հոգաբարձութիւններին ընթերակայ են, որպէս անհրաժեշտ անդամներ, վօլօստի աւագները կամ տանուտէրերը. եթէ մի ծխին պատկանում են մի քանի վօլօստների գիւղացիք, այն ժամանակ Հոգաբարձութեան մասնակից են այն վօլօստների բոլոր աւագները կամ տանուտէրերը. իսկ եթէ մի վօլօստի բնակիչները պատկանում են մի քանի ծխերի, այն

ժամանակ այն վօլօստի աւագը կամ տանուտէրը այդ բոլոր ծխերի անդամ է:

3) Հոգաբարձութեան նախագահն ընտրվում է, ձայների բազմութեամբ, ծխականների ընդհանուր ժողովով հասարակաց հաւատարմութիւնը վայելող անձերից, հաշուելով դրանց մէջ և՛ ծխատէր քահանային, որ ըստ 2-րդ յօդուածի յամենայն դէպս Հոգաբարձութեան անդամ է: Հոգաբարձութեան նախագահին յատկացվում է ծխի Հոգաբարձուի կոչումն: Ի՛ դէպս բացակայութեան Հոգաբարձուի, նրա փոխարէն Հոգաբարձութեան մէջ նախագահում է ժամօրհնող քահանան:

4) Հոգաբարձութիւնները կարող են հրաւիրել ներկայ լինելու իրենց նիստերին, բացի անդամներից, նաև ուրիշ անձինք՝ ըստ իրենց հայեցողութեան: Ծխական Հոգաբարձութեան քննութեան առաջարկուած խընդիրները վճռվում են ձայների բազմութեամբ. ձայների հաւասար բաժանման ժամանակ գերակշռութիւն ունի այն կողմը, որին պատկանում է ժողովին նախագահողի ձայնը: Հոգաբարձութեանց նիստերի ժամանակը, նրանց զբաղմունքների կարգը, պարտաւորութիւնների բաժանումն անդամների միջև և այլն, սահմանվում է նոյն իսկ Հոգաբարձութիւն-

ների որոշմամբ, հասցնելով, պէտք եղած դէպքերում, ի գիտութիւն Թեմական Առաջնորդի:

5) Ծխական Հոգաբարձութիւնները պարտաւոր են հոգալ. ա) որ ծխական եկեղեցին պահպանուի և նրա պէտքերը լրացուին և միջոցներ գտնուին եկեղեցական շինութիւնների մէջ հարկաւոր եղած նորոգութիւններն անելու և քայքայուածների տեղ նորերը կառուցանելու համար. բ) որ ծխի հոգեւորական դասը վայելէ բոլոր իրեն յատկացուած ապրուստի միջոցները, իսկ 'ի դէպս այդ միջոցների պակասութեան՝ հնարներ մտածուին այդ միջոցներն աճեցնելու. գ) որ եկեղեցական պաշտօնեաների համար տներ շինուին. դ) որ միջոցներ հալթ հալթուին ծխի մէջ դպրոց, հիւանդանոց, անկելանոց, որբանոց և ուրիշ բարեգործական հաստատութիւններ հիմնելու համար, որոնց շինելն ու կառավարելը նմանապէս Հոգաբարձութեան պարտքն է. ե) որ առհասարակ ծխի չքաւոր անդամներին, անհրաժեշտ դէպքերում, կարելոյն չափ օգնութիւն տրուի, նմանապէս և հոգ տարուի որ չքաւոր ննջեցեալները թաղուին և հանգրտարանները բարեկարգ վիճակի մէջ պահուին:

6) Ծխական Հոգաբարձութիւնների դրամական և առհասարակ նիւթական միջոցների

մերձաւոր աղբիւր համարոււմ են ծխականների և եկաւորների յօժարակամ նուէրները: Իւրաքանչիւր ծխում նուէրները հաւաքուում են կամ դրա համար դրուած գանձանակներում, կամ առանձին հանգսնակութեամբ (ստորագրութեամբ). գանձանակները կարելի է շրջեցնել և եկեղեցում: Ծխից դուրս նուէրներ ժողովելու համար Թեմական Առաջնորդը կարող է տալ ժողովարարութեան մատեններ: Նուէրները հաւաքուում են առանձին. ա) յ գուտ եկեղեցու, բ) յօգուտ եկեղեցու պաշտօնեաների և գ) յօգուտ ուսումնարանի և բարեգործական հաստատութիւնների: Եթէ այդ նուէրները պակասաւոր ճանաչուին բոլոր կարիքները հոգալու համար, այն ժամանակ Հոգաբարձութիւնը, ամենարդոյ ծխականների հետ խորհուրդ տեսնելուց յետոյ, նախահաշիւ է կազմում մի որոշ՝ ժամանակաւոր կամ մշտական տուրք դնելու ծխականների վրայ, դրամով կամ նիւթով, եկեղեցու պաշտօնեաներին նպաստ հասցնելու և կամ ուրիշ պէտքերը հոգալու համար: Այս նախահաշիւն առաջարկուում է ծխականների ընդհանուր ժողովի քննութեան և նրա ընդունուելուց և այդ մասին վճիռ կայացնելուց

յետոյ՝ պարտաւորիչ է դառնում նախահաշուին հաւանութիւն տուողների համար:

Երբ որ ծխի բարեկարգութեան համար արքունի գանձարանի կամ հոգեւոր և ուրիշ վարչութիւնների օժանդակութիւնը կամ նւաւստը հարկաւոր դատուի, Ծխական Հոգաբարձութիւնը միջնորդում է նրանց առջև այդ օժանդակութեան կամ նւաւստի առթիւ:

7) Եթէ ծուխն արդէն ունի ծխական կամ մասնաւոր բարեգործական հաստատութիւններ, ինչպիսիք են օրինակի համար՝ Հոգաբարձական Խորհուրդները և կամ ծխի կարօտեալներին օգնող ընկերութիւնները, հիւանդանոցները, որբանոցները, ուսումնարանները և այլն, այն ժամանակ Ծխական Հոգաբարձութիւնները պարտաւոր են, առանց սահմանափակելու դրանց գործունէութիւնը, կարելոյն չափ աջակցել, որ այդ տեսակ հաստատութիւնները բարւոքուին և տարածուին:

8) Ծխական Հոգաբարձութիւնները, հասարակաց հաստատութիւններ լինելով, վայելում են հոգեւոր և աշխարհական իշխանութիւնների հովանաւորութիւնը: Նրանք, որպէս տեղական հասարակութեան գործիներ (органы), իրենց պաշտօնը կատարելիս պարտաւոր են անհրաժեշտ հրապարակութեամբ

վարել իրենց գործերը, խոյս տալով ամեն աւելորդ ձեականութիւններից: Տարուայ վերջը նրանք իրենց կատարած գործերի և տընտեսած գումարների և կայքերի նկատմամբ հաշիւ են տալիս ծխականների ժողովին, որից կախուած է հաշուետուութեան եղանակի որոշումն և գրա վերաստուգութիւնը:

9) Ծխական Հոգաբարձութեանց հոգաւիք առարկաների քննութեան համար գումարուող օրթօդոքս ծխականների ընդհանուր ժողովները կազմվում են ծխի բոլոր տանտերերից և ծխում տուն չունեցող, սակայն օրէնքով տեղի քաղաքային կամ գիւղական հասարակութեան ժողովներին մասնակցելու իրաւունք ունեցող ծխականներից, կամ եթէ ազնուական են՝ ազնուականների ժողովներին մասնակցելու իրաւունք վայելողներից, որպէս և ուրիշ ծխականներից, որոնց Ծխական Հոգաբարձութիւնն օգտաւէտ կը դատէ հրաւիրել մասնակցելու այդ ժողովներին: Ծխականների ժողովում ներկայ եղող իւրաքանչիւր անձն մէկ ձայն ունի:

10) Ծխական Հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է յօրինել և կարգին պահել Գ-րդ յօդուածի հիման վրայ ծխականների ընդհանուր ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունեցող ան-

ձանց յատուկ ցուցակը: Նախապէս, Հոգաբարձութիւնների կազմութեան առաջ, այդ ցուցակը յօրինվում է եկեղեցու աւագ քահանայի ձեռքով, 10 ամենարգոյ ծխականների մասնակցութեամբ:

11) Ծխականների ժողովները գումարվում են Ծխական Հոգաբարձութեան նախագահի հրաւերով, իսկ 'ի դէպս նրա բացակայութեան՝ եկեղեցու աւագ քահանայի հրաւերով, Հոգաբարձութեան յօժարութեամբ, և կայանում են նրանց վերահսկողութեան ներքոյ: Հրաւիրուած ժողովի օրն ու գումարման տեղը և նրա նպատակը քահանայն իմացնում է ծխականներին՝ այդ մասին ծանուցումն աւելով եկեղեցում, ժողովրդի բազմութեան առջև, ժողովից առաջ ընկնող երեք կիրակիներին և կամ տօն օրերին:

12) Ծխականների ժողովը կանոնաւոր է համարվում, երբ նրան ներկայ են մասնակցելու իրաւունք ունեցող անձերի թուից ոչ նուազ քան մի տասներորդ մասը. ժողովի մէջ գործերը վճռվում են ձայների առաւելութեամբ և կայացած վէճի մասին արձանագրութիւն է կազմվում: Տուրք սահմանելու մասին տեսնուած որոշումները, որոնք պարտաւորիչ են միայն առ այն յօժարութիւն

յայտնողների համար, կանոնաւոր են դառնում, նոյն իսկ եթէ վերոյիշեալ թուից էլ պակաս անձինք ներկայ եղած լինին ժողովին:

13) Հոգաբարձութեան հաշուետուութիւնն ու ուրիշ կարգադրութիւնները, ռակայն բացի Հոգաբարձութեան անդամների ընտրութիւնից, վերաստուգելու համար՝ ծխականները կարող են, նայելով ծխի ընդարձակութեան, 3-ից մինչև 15 հոգի փոխանորդներ կարգել իրենց միջից:

14) Հոգաբարձութեան և ծխականների ընդհանուր ժողովի իրաւունքներից վեր դասուած խնդիրների վերաբերմամբ, որպէս և կասկածելի դէպքերում, Հոգաբարձութիւնը դիմում է Թեմական Առաջնորդին՝ խնդրելով նրա թոյլտուութիւնը կամ բանակցութիւնը՝ ում հետ որ պէտք է բանակցել:

15) Այն ծխերում, ուր մի քանի ընտրողական անդամներից Հոգաբարձութիւն կազմելը նպատակին անյարմար կը լինէր, Հոգաբարձութեան պարտականութիւնները կարող են դրուել, Թեմական Սրբազանի հաստատութեամբ, ծխի մէջ առանձին յարգանք վայելող մէկ անձի վրայ, տալով նրան համապատշաճ իրաւունքներ և ծխական Հոգաբարձուի

կոչումն: Այսպիսի լիազօրութիւն ստացած մարդը, իւր գործողութիւնները վերոյիշեալ կանոններին յարմարացնելով, ամեն անհրաժեշտ դէպքերում կանխաւ միաբանվում է տեղական եկեղեցու աւագ քահանայի հետ:

*Ստորագրեց, Պետական Խորհրդում
Նախագահող իշխան Պաւել Գագարին:*

Նախարարների Մասնաժողովի որոշմամբ, որ Բարձրագոյն հաստատուած է 30 հոկտեմբերի 1875 ամի, սահմանուած է.

Թոյլ տալ ներքին գործոց նախարարութեան կառավարչի առաջարկութեան համաձայն՝ հիմնել ըստ պահանջելոյ հարկին Ռուսաստանի Լուսաւորչական թեմերի եկեղեցիների մօտ աղքատ հայերին խնամող Հոգաբարձութիւններ, այն պայմանով, որ այդպիսի Հոգաբարձութիւնների վերաբերեալ կանոնադրերը, յարմարուելով Ստորախանի Հոգաբարձութեան 12 յուլիսի 1874 ամի հաստատուած Կանոնադրին, կախուած լինի Կովկասի և Անդրկովկասի երկրում Գլխաւոր Կառավարութիւնից, իսկ Կայսրութեան միւս մասերում՝ ներքին գործոց նախարարից:

ВЫПИСКИ ИЗЪ СВ. ЗАКОНОВЪ.

1050 ст. XI т., ч. I. св. Гр. зак., по пр. 1886 г.

Примѣч. При церквахъ Армяно-Григоріанскихъ епархій въ Россіи разрѣшено учрежденіе попечительствъ о бѣдныхъ Армянахъ.

Пол. Собр. Зак. Рос. Им., 1875 г., № 55209.—Вслѣдствіе ходатайства Святѣйшаго Патріарха Католикоса всѣхъ Армянъ о предоставленіи Начальникамъ Армяно-Гр. епархій права учреждать церковныя Попечительства о бѣдныхъ Армянахъ, подобныя ВЫСОЧАЙШЕ разрѣшенному Астраханскому церк. Попечительству, управлявшій Мин. Внут. Дѣлъ входилъ о семъ съ представленіемъ въ Комитетъ Министровъ, который полагалъ разрѣшить, согласно съ представленіемъ его, Упр. Мин., учрежденіе, по мѣрѣ надобности, при церквахъ Армяно-Гр. епархій въ Россіи, Попечительствъ о бѣдныхъ Армянахъ, но съ тѣмъ, чтобы учрежденіе отдѣльныхъ положеній о такихъ Попечительствахъ, примѣнительно къ ВЫС. утв. 12 іюля 1874 г. (П. Собр. уз., № 53722) Положенію объ Астраханскомъ Попечительствѣ, зависѣло въ Кавказскомъ и Закавказскомъ краѣ отъ Глав. Управ. Намѣстника Кавказскаго,—въ прочихъ же частяхъ Имперіи—отъ Мин. Внут. Дѣлъ.

Государь Императоръ въ 30 день Октября 1875 г. Положеніе Комитета Высочайше утвердить соизволилъ.

На подлинномъ Собственною ЕГО ИМПЕ-
РАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою напи-
сано:

Въ Ропшѣ
2 Августа 1864 г. «Выть по сему»

ПОЛОЖЕНІЕ

О ПРИХОДСКИХЪ ПОПЕЧИТЕЛЬСТВАХЪ ПРИ ПРАВОСЛАВНЫХЪ ЦЕРКВАХЪ.

(Собрание узаконеній и распоряженій прави-
тельства, 5-го Сентября 1864 г. № 78.)

1. Для попеченія о благоустройствѣ и благосостояніи приходской церкви и причта въ хозяйственномъ отношеніи, а также объ устройствѣ первоначальнаго обученія дѣтей и для благотворительныхъ дѣйствій въ предѣлахъ прихода, учреждаются Приходскія Попечительства изъ лицъ, отличающихся благочестіемъ и преданностію вѣрѣ православной.

2. Попечительства состоятъ: изъ мѣстныхъ священнослужителей, которые суть непремѣнные ихъ члены, и изъ членовъ отъ прихожанъ, избираемыхъ общимъ ихъ собраніемъ (ст. 9) на опредѣленное число лѣтъ. Число свѣтскихъ членовъ каждаго Попечительства и срокъ ихъ службы опредѣляются, по мѣстнымъ обстоятельствамъ каждаго прихода, тѣмъ же собраніемъ прихожанъ, съ доведеніемъ до свѣ-

дѣнія Епархіальнаго Архіерея. Церковный староста есть непремѣнный членъ Попечительства. Въ Попечительствахъ, устроенныхъ въ сельскихъ приходахъ, присутствуютъ, въ качествѣ непремѣнныхъ членовъ, волостные старшины или головы; если къ одному приходу принадлежать крестьяне нѣсколькихъ волостей, то въ Попечительствѣ его участвуютъ всѣ старшины или головы тѣхъ волостей; если же жители одной волости принадлежать къ нѣсколькимъ приходамъ, то старшина или голова той волости состоитъ членомъ Попечительствъ всѣхъ сихъ приходовъ.

3. Предсѣдатель Попечительства избирается общимъ собраніемъ прихожанъ, по большинству голосовъ, изъ лицъ, пользующихся общимъ довѣріемъ, не исключая и мѣстнаго приходскаго священника, который, по ст. 2, есть во всякомъ случаѣ, непремѣнный членъ Попечительства. Предсѣдателю Попечительства присвоивается званіе Попечителя прихода. Въ случаѣ отсутствія Попечителя, вмѣсто него въ Попечительствѣ предсѣдательствуетъ священникъ-настоятель приходской церкви.

4. Попечительства могутъ приглашать въ засѣданія свои, кромѣ ихъ членовъ, и другія лица по своему усмотрѣнію. Предлагаемые на обсужденіе Приходскихъ Попечительствъ предметы разрѣшаются по большинству голосовъ; въ случаѣ раздѣленія голосовъ поровну, имѣетъ

перевѣсъ та сторона, на которой голосъ предсѣдательствующаго въ собраніи. Время засѣданій Попечительствъ, порядокъ ихъ занятій, раздѣленіе обязанностей между членами и т. п., опредѣляются самими Попечительствами, съ доведеніемъ, въ потребныхъ случаяхъ, до свѣдѣнія Епархіальныхъ Архіереевъ.

5. Приходскія попечительства обязаны заботиться: 1) о содержаніи и удовлетвореніи нуждъ приходской церкви и объ изысканіи средствъ для производства нужныхъ исправленій въ церковныхъ строеніяхъ и для возведенія новыхъ, взаимѣнъ пришедшихъ въ упадокъ; 2) о томъ, чтобы приходское духовенство пользовалось всѣми предоставленными ему средствами содержанія, а въ случаѣ недостатка сихъ средствъ—объ изысканіи способовъ для увеличенія оныхъ; 3) объ устройствѣ домовъ для церковнаго причта; 4) объ изысканіи средствъ для учрежденія въ приходѣ школы, больницы, богадѣльни, пріюта и другихъ благотворительныхъ заведеній, устройство и заведеніе коими лежитъ также на обязанности Попечительствъ; 5) вообще объ оказаніи бѣднымъ людямъ прихода, въ необходимыхъ случаяхъ, возможныхъ пособій, также о погребеніи неимущихъ умершихъ и о содержаніи въ порядкѣ кладбищъ.

6. Ближайшимъ источникомъ денежныхъ и вообще матеріальныхъ средствъ для Приход-

скихъ Попечительствъ полагаются добровольныя пожертвованія отъ прихожанъ и отъ постороннихъ. Пожертвованія въ своемъ приходѣ собираются или въ выставляемыя для того кружки; или по особымъ подпискамъ; кружки могутъ быть обносимы и въ церкви. Для сбора пожертвованій внѣ предѣловъ прихода, могутъ быть выдаваемы Епархіальнымъ Архіереемъ сборныя книги. Сборъ пожертвованій производится отдѣльно: а) въ пользу церкви, б) въ пользу причта и в) для школы и благотворительныхъ учреждений. Если бы таковыхъ пожертвованій оказывалось недостаточно для удовлетворенія всѣхъ потребностей, то Попечительство, по совѣщаніи съ почетнѣйшими прихожанами, составляетъ предположеніе о назначеніи опредѣленнаго сбора съ прихожанъ, единовременнаго или постояннаго, деньгами или натурою, для производства причту пособія или для другой надобности. Такое предположеніе предлагается на обсужденіе общаго собранія прихожанъ и, по принятіи его и составленіи о томъ приговора, дѣлается обязательнымъ для изъяснившихся по оному согласію.

Когда для благоустройства прихода окажутся нужными какія либо пособія или содѣйствіе отъ казны, либо отъ духовнаго и другихъ вѣдомствъ, то Приходское Попечительство ходатайствуетъ предъ ними о такомъ пособіи или содѣйствіи.

7. Если въ приходѣ существуютъ уже при-

ходскія или частныя благотворительныя учрежденія, какъ на примѣръ Попечительныя Совѣты или Общества для вспомошествованія приходскимъ бѣднымъ, больницы, пріюты, школы и т. п., то Приходскія Попечительства должны, не стѣняя ихъ дѣятельности, содѣйствовать, по мѣрѣ возможности, улучшенію и распространенію такихъ учрежденій.

8. Приходскія Попечительства, составляя общественныя учрежденія, пользуются покровительствомъ духовнаго и гражданскаго начальствъ. Исполняя свои обязанности, какъ органы мѣстныхъ обществъ, они обязаны вести дѣла свои съ необходимою гласностію, устраняя всякія излишнія формальности. По окончаніи года, они отдають отчетъ въ своихъ дѣйствіяхъ и въ завѣдываемыхъ ими суммахъ и имуществѣ общему собранію прихожанъ, отъ котораго зависитъ опредѣленіе порядка отчетности и повѣрка оной.

9. Общія собранія прихожанъ православнаго исповѣданія по предметамъ вѣдомства Приходскихъ Попечительствъ составляются изъ всѣхъ домохозяевъ прихода и изъ прихожанъ, домами въ приходѣ не владѣющихъ, но имѣющихъ, по закону, право участвовать въ собраніяхъ мѣстнаго городского или сельскаго общества, или же кто принадлежитъ къ дворянскому сословію—въ собраніяхъ дворянства, а также изъ прочихъ прихожанъ, коихъ Приходское Попечительство признаетъ полезнымъ

пригласить къ участию въ сихъ собраніяхъ. За каждымъ лицомъ, которое участвуетъ въ собраніи прихожанъ, считается одинъ голосъ.

10. Всѣмъ лицамъ, имѣющимъ, на основаніи ст. 9, право присутствовать въ общемъ собраніи прихожанъ, долженъ быть составленъ и содержимъ въ исправности Приходскимъ Попечительствомъ особый списокъ. Первоначально, до образованія Попечительствъ, списокъ сей составляется священникомъ—настоятелемъ церкви, при участіи 10 почетнѣйшихъ изъ прихожанъ.

11. Собранія прихожанъ созываются председателемъ Приходскаго Попечительства, а въ отсутствіи его — священникомъ—настоятелемъ церкви, съ согласія Попечительства, и происходятъ подъ ихъ наблюденіемъ. О днѣ и мѣстѣ назначеннаго Собранія и цѣли оного священникъ извѣщаетъ прихожанъ, объявляя о томъ въ церкви, при стеченіи народа, въ три предшествующіе собранію воскресные или праздничные дни.

12. Собраніе прихожанъ признается правильнымъ, когда въ ономъ было не менѣе одной десятой части лицъ, имѣющихъ право въ немъ участвовать; дѣла въ собраніи рѣшаются по большинству голосовъ и о послѣдовавшемъ рѣшеніи составляется приговоръ. Приговоры объ установленіи сбора, обязательнаго только для изъясвившихъ на оный согласіе, признаются правильными, хотя бы собраніи было и менѣе означеннаго выше числа лицъ.

13. Для повѣрки отчетности Попечительства и для другихъ распоряженій. кромѣ, однакожъ, выбора членовъ Попечительства, прихожане могутъ назначать изъ среды себя уполномоченныхъ отъ 3 до 15 человекъ, смотря по обширности прихода.

14. По предметамъ, превышающимъ права Попечительства и общаго собранія прихожанъ, равно и въ сомнительныхъ случаяхъ. Попечительство представляетъ Епархіальному Архіерею на разрѣшеніе или для сношенія съ кѣмъ слѣдуетъ.

15. Въ приходахъ, въ коихъ учрежденіе Попечительства изъ нѣсколькихъ выборныхъ членовъ оказалось бы непримѣнимымъ къ дѣлу, обязанности Попечительства могутъ быть возлагаемы, съ утвержденія Епархіальнаго Преосвященнаго, на одно лицо, пользующееся особеннымъ уваженіемъ въ приходѣ, съ предоставленіемъ ему соотвѣтственныхъ тому правъ и званія Приходскаго Попечителя. Таковое уполномоченное лицо, соображая свои дѣйствія съ означенными выше правилами, входитъ, во всѣхъ необходимыхъ случаяхъ, въ предварительное соглашеніе съ настоятелемъ мѣстной церкви.

Подписалъ: Предсѣдательствующій въ Государственномъ Совѣтѣ

Князь Павелъ Гагаринъ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0247734

